ROZMAITOŚCI.

We Wtorek Nro. 133. 21. Listopada 1820.

Chiny.

(Dokończenie.)

Mandarynowie są to ludzie świetli i uczeni, których iedynym iest zatrudnieniem ćwiczyć się w moralności i w sposobie dobrego rządzenia, bogactwo lub intryga nie ułatwia wyniesienia na ten urząd, którego zasługa iedna dostąpić może. Z pomiędzy zgromadzenia Mandarynów wybiera Cesarz ministrów, gubernatorów prowincyi, urzędników, i tych wszystkich, którzy do rządu kraiu należą. Ci pełni moralności, ludzkości, i zamiłowania cnoty, mężowie daią dobry przykład ludowi i każą im kochać prawa, przekonywaiąc o użyteczności onych. Edykta nawet Cesarskie są tak rzekę nauką moralną i polityczną, naród iest oświecony względem powinnościach swoich, i czynności urzędników publicznych; iest przez to spokoyny i daleki od rozruchów, tak często w innych zdarzaiących się kraiach. Sprawiedliwość zawsze mu wymierzona bywa, a trybunały nie mogą kary śmierci przeciwko nikomu wymierzyć, dopóki wyrok przez Cesarza podpisany nie będzie.

Wielożeństwo panuie w Chinach; a Cesarz ma trzy żon, i dwa lub trzy tysiące nałożnic. Chińskie niewiasty są tak skromne, że rąk nawet nie odkrywaią; zostaią w obwodzie domu swego, nigdy z niego nie wychodząc. Są niezmiernie płodne, idą za mąż bez posagu a nawet rodzice są od zięcia obdarowani. Jest u nich zaletą mieć bardzo małe nogi, i od dzieciństwa tak im małe daią obuwie że są prawie kaleki. Po zgonie rodziców, noszą żałobę przez trzy lata, prócz tego martwią się różnym sposobem, między innemi przez sto dni śpią na gołey ziemi. Zakaz iest grzebać umarłych w obwodzie miasta, chociaż im wolno trzymać ich zamkniętych w trumnie w swym domu przez kilka miesięcy, lub kilka lat. Zwyczaynym pokarmem Chińczyków są iarzyny, a użytek mięsa iest nieznany w wielu prowincyiach. Zgadza się wielu, że przed nami znali użytek prochu działowego, kompasy i drukarnie, papier maią białości nadzwyczayney, a rękodzielnie porcelany, pokostu, i szkła są u nich od naydawnieyszych czasów, równie iak fabryka dzwonów. Dla ułatwienia komunikacyi w kraiu, przerznęli Chińczycy wiele kanałów, lecz ieden zwany królewskim iest naygodnieyszym uwagi; ciągnie się przez mil 600, opiera się z iedney strony o Pekin a z drugi o Kanton; wystawili także wiele mostów godnych podziwienia. Miasto Focken łączy się z przedmieściem mostem o stu arkadach, po pod które przechodzą okręty z żaglami rospuszczonemi. Wystawiony iest z kamienia ciosowego obwiedziony balustradą, na których czworobocznych pedestałach spoczywaią lwy z marmuru. Most Logan w prowincyi Focken, iest ieszcze pięknieyszy, wsparty na 300 kolumnach połączony sztukami marmuru 18 stop długości a 2 grubości równie lwami ozdobiony.

W Prowincyi Iennan zawieszony iest most na 20 łancuchach żelaznych, nad doliną głęboką łącząc dwie przeciwne góry. Most prowadzący do zamku Cesarskiego w Pekkinie, przedstawia w ogromności swoiey Smoka okrutnego z iaspisu czarnego, którego nogi są kolanami, a korpus arkadą srodkową.

Stolicą Chin iest Pekin, naywiększe w świecie miasto, liczą w niem dwa miliony mieszkańców. Położone iest w części północzney Mocarstwa, oddalone o mil 30 od wielkiego muru. Ulice ma długie, niezmiernie szerokie, proste, ozdobione bogatemi sklepami lecz nie brukowane. Powietrze w tem mieście iest chłodne, ziemia mało urodzayna, węgle ziemne dostarczaią opału. Naysławnieyszy z gmachów iest pałac Cesarski, maiący obwodu więcey nad milę, świątynia Nieba, gdzie corok przy końcu zimy ofiary robią słońcu, i świątynia ziemi, gdzie bywa koronacyia.

Pałac Cesarski iest pyszny. Złoto, marmury, porcelana, i malowidła wszędzie się

)(

okazuią. Jest tak obszerny, że prócz budynków i ogrodów składa małe miasteczko, otoczone murem, i iedynie przeznaczone na pomieszkanie Dworu, i rzemieślników Cesarskich.

Wieża Pekina ma dzwon obwodu 12 stop.

Cesarz, nie używa karety, iest noszony przez ludzi, równie iak wszyscy urzędnicy.

Nankin, przy uyściu rzeki Kiany, dawna stolica Panstwa ieszcze iest większa od Pekinu, maiąc przynaymniey 15 mil obwodu a milion pięć kroć sto tysięcy mieszkańców. Położenie iego iest szczęśliwsze i pięknieysze od Pekinu, grunt żyźnieyszy, port czyni go handlownieyszym, a mnogość kanałow odswieża powietrze. Mniey stało się ludne, iak Cesarze zmuszeni zostali, przenieść swe pomieszkanie do Pekinu, dla zapobieżenia napadom Tatarów sąsiadów i głównych swych nieprzyiacioł.

Bramy Nankinu, są pięknieysze i wielkości nadzwyczayney, kunszta i umieiętności są wydoskonalone. Ulicę maią milę długości. Naypięknieyszy iest widok rozmaitości kolorow iakie się okazuię, z porcelany i pokostowanych naczyń, ustawionych w ostrosłupy w sklepach w rząd budowanych. W Nankinie iest owa sławna wieża porcelanowa o 9 piątrach, na około którey wisi pełno dzwoneczków, które poruszone od wiatru dzwięk miły wydaią. Tak doskonale są części tey porcelany spaiane, iż się zdaie, że z iedney iest sztuki. Jest ozdobiona galeryią do którey się idzie wschodami o 884 gradusach, wierzch kończy się iabłkiem, które iak twierdzą Chinczycy iest lane ze złota.

Ant. Krech...

RAPPORT RADY STANU

o dwuletnich czynnościach Rządu, czytany w Warszawie na drugiem posiedzeniu Izb połączonych dnia 14. Września r. b.

(Ciąg dalszy.)

Główna Izba Obrachunkowa.

Rzetelny obraz trudności, które Magistratura ta od początku zaraz zawodu swoiego przezwyciężać musiała, by rachunkowość z kilkonastoletniego czasów poprzednich wyprowadzić nieładu, usprawiedliwił ią w oczach Waszey Cesarsko-Królewskiey Mości, iż na zeszłem Seymowem posiedzeniu stanowczych rezultatow okazać nie była w możności.

Izby zaś Seymowe oceniaiąc trafność przedsięwziętych środków ku usunięciu zawad skróceniu form dawniey rozwlekłych, powzięły nadzieię, że na obecnem swem posiedzeniu do roztrząsania czynności wszystkich wydziałów Rządowych, w owocu pracy Izby Obrachunkowey skuteczną znaydą pomoc.

Dążyły zapewne do tak pożądanego celu wszystkie Izby Obrachunkonkowey usiłowania; lecz gdy ciągle dotąd prace swoie między epoki zaległych i bieżących rachunków podzielać musi, gdy iak twierdzi, pomimo użytych środków przymusu, doznała w ciągu dwóch lat upłynionych znacznego opóźnienia w dostarczeniu iey potrzebnych materyiałów ze strony rozlicznych Władz groszem publicznym zawiaduiących, a przeto rachować się obowiązanych, mała więc wprawdzie liczba nieściągniętych dotąd rachunków, bez której przecież całości rachunkowego obrazu utworzyć niepodobna, tamuie ieszcze sposobność zamknięcia i złożenia Waszey Cesarsko-Królewskiey Mości Rapportu, któryby stanowczo z dwoch przynaymniey lat początkowych, to iest 1817 i 1818 r. zawierał rezultata.

Mniema Obrachunkowa Izba i spodziewać się z nią godzi, że gdy całkowite iednego roku obrachowanie ułatwi iey działania co do lat następnych, gdy z upływem czasu prace nad epoką zaległą ciągle się zmnieyszaiące zupełnie nakoniec obarczać ią przestaną, że przeto iuż nie iest oddalona ta chwila, w którey Obrachunkowa Izba co do rezultatów swoich w bliskości za innemi Rządowemi Wydziałami postępuiąc, całą użyteczność z iey ustanowienia, którey Wasza Cesarsko-Królewska Mość oczekiwać po niey masz prawo, w niewątpliwem świetle okazać będzie zdolną.

Jak dalece przybliża się Izba Obrachunkowa do podobnego stanu rzeczy, przekonywa następuiący wywód załatwionych przez nią czynności.

Z epoki zaległych, to iest, dzień 1. Stycznia 1817 r. poprzedzaiących, złożono Izbie Obrachunkowey rachunków sztuk 11,332.

Odsądziła z nich w ciągu dwóch lat upłynionych . . .	4583	razem sztuk 7352
Oddała Rządowi Pruskiemu iako ściągaiące się do Departamentów od krain odpadłych, tudzież Kommissyiom sprawuiącym Rachunki Mieyskie i Towarzystwa ogniowego w ogóle sztuk	2769	
Pozostaie w rewizyiach Izby Obrachunkowey sztuk . . .		3980.

Co do epoki czynności bieżących, to iest

po dniu 1. Stycznia 1817. r. powinna była Izba Obrachunkowa od wszystkich rachuiących się władz otrzymać rachunków za rok 1817

sztuk	1009)	4138
za rok 1818 sztuk . .	3129)	
Otrzymała zaś do końca roku	)	
1818 sztuk . . .	2369)	4039
W ciągu roku 1819 sztuk .	1643)	

Zalega na Władzach sztuk . 99.

Ze złożonych z tey drugiey epoki rachunków sztuk 4039.

Zasądziła Izba w roku 1818 sztuk	1415)	3673
w roku 1819 sztuk . .	2258)	

Znayduie się w rewizyiach koleynych sztuk 366.

Tak posunięta praca, iak się z powyżey umieszczonego wykazu spostrzegać daie, niepłonną stanowi otuchę, że iuż Izba obrachunkowa dotyka tey chwili, od którey istotną i użyteczną szafunku grosza publicznego Kontrollą nazwać się będzie mogła.

Na tem ogranicza Rada Stanu zdanie sprawy o postępie prac i uzyskanych skutkach w izbie obrachunkowey; lecz winna ieszcze złożyć Waszey Cesarko-Królewskiey Mości tłumaczenie swe, iako nie omieszkała dopełnić rozkazu Waszey Cesarsko-Królewskiey Mości, a którego żądanie Izby Poselskiey stało się powodem, o którey rozważyć iey należało: czyli Izba Obrachunkowa w gronie swem nie mieści osob, któreby z powodu dawniey sprawowaney służby Skarbowey znalazły się może niekiedy w przypadku bydź własney sprawy Sędziami.

Końcem wyiaśnienia tak ważnego przedmiotu, szczególnieysze Kommissyia Rządowa Przychodów i Skarbu otrzymała polecenie. Jey opinią Rada Stanu Waszey Cesarsko-Królewskiey Mości przedstawia. Mniema Kommissyia, że lubo wprawdzie znaydują się pomiędzy członkami obrachunkowey Izby osoby, które miały sobie powierzoną Dyrekcyią Skarbu w szczególnych Departamentach Xięstwa Warszawskiego; gdy iednak urząd ten nie pociągał za sobą osobistego zawiadywania groszem publicznym, lecz owszem do nadzoru obowiązywał nad temi, którym straż funduszów Skarbowych bezpośrednio poleconą była nietylko więc Urzędnicy wspomnieni nie znaydują się w położeniu składania, ani tem mniey sądzenia własnych rachunków, lecz nadto iako naylepiey wiadomi, iakie bydź mogły w Kassach Rządowych zapasy, iakie ich było przeznaczenie, tak też o ich prawym lub samowolnym szafunku naywłaściwszemi staią się Sędziami.

Uważała nadto Poselska Izba w adressie Waszey Cesarsko-Królewskiey Mości złożonym: że gdyby do składu Izby Obrachunkowey przywoływane były osoby z grona Rad Obywatelskich Reprezentacyi Narodowey, a przewodnictwo iey powierzonem zostało, zaufaniem Waszey Cesarsko-Królewskiey Mości zaszczyconemu Senatorowi, ż wówczas Magistratura ta więceyby w narodzie wzniecała ufności, a do wypełnienia obowiązków swych w każdym swym członku osobiście interessowana, tem pewniey istotnemu powołaniu swoiemu i powszechnemu odpowiedziałaby oczekiwaniu.

Nie zaprzecza Rada Stanu ważności spostrzeżenia tego, idąc przecież za naywyższem Waszey Cesarsko-Królewskiey Mości zdaniem mniema Rada, że naybezpieczniey byłoby w tym względzie nauki doświadczenia poradzić się; wstrzymaniu zatem na czas nieiaki stanowczego w tey mierze wyrzeczenia, może poda sposobność przekonania się o ile i z iakich szczególniey powodów teraźnieysze Izby Obrachunkowey urządzenie od dawnieyszego mniey lub więcey użytecznym bydź się okaże. Wreszcie pominąć Rada Stanu i tey nie powinna uwagi, że trwałość systematu ukształca i doskonali błędne nawet początkowo instytucyie, częsta zaś zmiana naypożytnieyszym doyrzeć nie dozwala.

Prokuratoryia Jeneralna.

W epoce zeszłego Izb Seymowych posiedzenia Prokuratoryia Jeneralna wchodząca zaledwo w ówczas w rozpoczęcie poruczonego sobie dzieła, należeć koniecznie musiała do rzędu tych Władz, które owocu prac swoich okazać ieszcze nie były w możności.

Uchwalone na temże posiedzeniu prawa o normalnem rozgraniczeniu i o regulacyi hypotek, stosuiąc się również do własności publicznych obronie Prokuratoryi powierzonych, zwiększyły znacznie iey czynności, a przeto, by nie narazić poczynaiącą Magistraturę na zawikłanie i zwłokę, maiątek kraiowy od strat ztąd wynikaiących zasłonić, pomimo systematu oszczędności za konieczny uznanego, a przez Waszą Cesarsko-Królewską Mość za prawidło postanowienia Rządowi wskazanego, znalazł się tenże Rząd w potrzebie dodania Prokuratoryi pomocy, ówczesową liczbę iey członków pięciu nowemi powiększaiąc.

Doświadczenie okazało, iż środek ten ani zbytecznym, ani nadaremnym nie był; znaczne są bowiem rezultata, które Prokuratoryia uzyskała, większey nierównie wagi

przedmioty dalszym iey staraniom i zabiegom zostawione.

Ogólna liczba interessów, któremi Prokuratorya Jeneralna w ciągu upłynionych lat trzech, to iest, 1817, 1918 i 1819 trudniła się, wynosi naymniey 3913.

Przystępuiąc do wyszczególnienia takowych, oraz do ocenienia uzyskanych rezultatów i okazania ważności interessów z korzystnym lub niekorzystnym skutkiem ukonczonych, a razem i tych, które ieszcze są w biegu, nadmienić tu przedewszystkiem wypada, że w interesach prawnych kierunkowi Prokuratoryi powierzonych, pewna tylko część iest takich, w którychby podobne ocenienie pociągnąć się dało pod ogólne rachuby; większa część interessów Prokuratoryią Jeneralną zaymuiących znayduie się takich, których rezultata lub wartość albo wcale nie mogą bydź przedstawionemi, albo też po zupełnem dopiero ukończeniu musiałyby z pomocą mieyscowych pomiarów lub rozrachowań zostać ocenione; albo wreszcie przez wielką rozmaitość przedmiotów sporu, nie dadzą się podciągnąć pod ogólne główne rubryki i wymagałyby rozlicznych szczegółowych wykazów.

Przechodząc iednak z kolei każdy rodzay zaymuiących Prokuratoryią interessów, następuiący z nich co do pieniężnych ilości okazuie się rezultat.

1. Z liczby 32 processow fundusau edukacyynego wygrano spraw . . 7
   Pozostałe ieszczę w biegu . . 25
   Wartość wygranych wynosi zł. Pol. 53,610
2. Processów funduszu duchownego toczyło się 296
   Z tych wygrano spraw . . . 32
   Ułatwiono bez oczekiwania wyroku. 11
   Przegrano 6
   Pozostaie w biegu . . . 247
   Wartość wygranych wynosi zł. Pol. 136,000
   Wartość przegranych wynosi zł. Pol. 60,36
3. Z liczby 221 processów tyczących się funduszu miast, gmin i t. d. wygrano spraw 31
   Ułatwiono bez oczekiwania wyroku 10
   Przegrano 6
   Pozostało do rozsądzenia . . 174
   Wartość wygranych summ wynosi zł. Pol. 110,000
   Wartość przegranych summ wynosi zł. Pol. 9687
4. Z processów dotyczących się funduszów Skarbowych . . . 318
   Wygrano spraw 70
   Załatwiono przez dobrowolną ugodę 21
   Przegrano 10
   Pozostaię do załatwienia . . 217
   Wartość wygranych wynosi w kapitałach zł. Pol. 411,000 i rubli 66,712
   Wartość przegranych wynosi zł. Pol. 7867
5. Ogół interessów po opinią prokuratoryi Jeneralney nadsyłanych wynosi 510
   Z tych załatwiono . . . 425
   Pozostaie do załatwienia . . 85
   Wartość kapitałów względem których zasięgano porady lub bezpośredniey w działaniu pomocy prokuratoryi, przechodzi co do pieniężnych tylko ilości summę zł. Pol. 3,880,000.
6. W liczbie 149 processów granicznych *in petitorio* wygrano spraw 5
   Pozostaie do rozsądzenia . . 146
   Wartość zaś wygranych tego rodzaiu processów, bez porzednicego rozmiaru i oszacowania, iak się to wyżey rzekło, ustanowioną bydź nie może.
7. Z liczby processów in possesorio . 156
   Wygrano 14
   Załatwiono przez dobrowolną ugodę lub odstąpienie od processu . . 5
   Przegrano 8
   Pozostaie do rozsądzenia . . . 129
   Wartośc wygranych interessów tego rodzaiu również numerycznie wykazaną bydź nie może.
8. Z 112 pertraktacyi mass konkursowych i likwidacyynych, w których własność publiczna z tytułu swoich należności iest interessowaną, ukończono zupełnie 11
   Ogół sum przyznanych Instytutom wynosi zł. Pol. 528,000
   W innych 20 massach, z których należytości nie tak prędko zrealizowane będą, przysądzono na rzecz własności publiczney przeszło zł. Pol. 100,000
   W ośmiu iuż ukończonych massach dla niedostatku funduszów, przepadły Instytutowe należytości w sum zł. Pol. . . 212,200
   W trzech rozprawach z kuratorami mass Instytuta z pretensyią do należytości w summie zł. Pol. 13,8 oddalonemi zostały.
   Reszta tego rodzaiu interessów do ukończenia pozostaie.

(Ciąg dalszy nastąpi.)

Redakcyia F. Krattera. — Drukiem J. Pillera.